

aktivita překladatelská, zejména v oblasti angloamerické poezie. Z americké poezie uspořádal první český dvoudílný výbor *Moderní poezie americká* (1906 a 1909). Jako žák Sládkův ve studiu angličtiny byl po jeho smrti pověřen dokončením překladů dramatického díla W. Shakespeara; vedle zbylých dramát přeložil i jeho *Sonety*. Dále překládal G. G. Byrona, H. W. Longfellowa, T. B. Aldriche, E. Barret-Browningovou (*Portugalské sonety*), O. Wilda a z němčiny též N. Lenaua. Jako překladatel lpěl Klášterský na co nejvěrnějším převodu, a to jak myšlenkové stránky, tak i všech vnějších formálních znaků. Snaha maximálně se přiblížit originálu však často zabránila hlubšímu proniknutí k specifickým rysům poetiky překládaného autora a také větší čtivosti díla.

Václav Kliment Klicpera

/1792-1859/

Přední dramatik obrozenské literatury, označovaný často za zakladatele českého dramatu. Z jeho četných divadelních her žijí dodnes na jevišti veselohry. Autor zábavných deklamovánek a historických povídek.

Narodil se 23. 11. 1792 v Chlumci nad Cidlinou, kde se učil krejčím a potom řezníkem. Teprve v šestnácti letech odešel do Prahy na gymnázium a filozofii, r. 1816 započal se studiem medicíny, po dvou letech ho však zanechal a věnoval se studiím humanitním. V té době byl hercem ochotnické družiny, která pod vedením J. N. Štěpánka pořádala česká představení na Stavovském divadle, a hry, které tehdy napsal, patří mezi jeho nejzdařilejší díla. Roku 1819 odešel učit na gymnázium do Hradce Králové, tam také řídil ochotnické divadlo a stál až do r. 1846 v popředí probouzejícího se národního života. Potom přešel do Prahy na staroměstské Akademické gymnázium a za revoluce r. 1848 se aktivně podílel na práci Národního výboru, zvláště v oblasti školské politiky. Roku 1850 byl jmenován ředitelem Akademického gymnázia, jež bylo tehdy nakrátko jedinou českou střední školou v Rakousku, avšak o tři léta později byl pro svůj národně vyhraněný postoj odvolán a poslán do penze. Zemřel v Praze 15. 9. 1859.

Klicperův literární talent byl výrazně dramatický. V předmluvě k povídce *Točník* o tom napsal: „Mně jest celý svět dramatická báseň! Ze všeho, co čtu, ze všeho, co vidím, bezvolně scény seprádám a osnuju.“ Ačkoliv byl valnou část života vzdálen divadelního centra, dokázal napsat více než padesát her, jež byly většinou dramaticky původní. Již tím se podstatně liší od ostatních plodných dramatiků obrozenského období, kteří – jako V. Thám, J. N. Štěpánek a J. K. Tyl – byli praktickými divadelníky a na-

plňovali repertoár častěji svými překlady, úpravami a variantami cizích kusů než původními díly. Námětově se ovšem i on, jak bylo tehdy obvyklé, nezřídka inspiroval literárními předlohami, a to jak dramatickými, tak – ještě častěji – prozaickými.

Autor nezatěžovaný příliš divadelní rutinou ani tehdy populárními konvencemi mohl daleko svobodněji rozvíjet své dramatické vidění světa, opíraje se přitom především o znalost klasické literatury. Když Josef Jungmann potřeboval do své Slovesnosti (1820) ukázky vzorových textů dramatického básnictví, které tehdy česká literatura ještě neměla, obrátil se proto právě na Klicperu; ten mu pro tento účel napsal dva jednoaktové kusy: činohru *Bratři* a historickou „smutnohru“ *Svatislav*. Svě hry zveřejňoval Klicpera tiskem hlavně ve svazečcích nazvaných *Divadlo Klicperovo* (1820–21), *Almanach dramatických her* (1825–30) a *Dramatické spisy* (1847–50).

Klicpera prokázal zejména schopnost výstižně charakterizovat postavu stručným zachycením několika základních povahových rysů. To se mu pochopitelně nejlépe dařilo u postav komických, kdežto jeho postavám vážným chybějí při takovémto povahokresebném přístupu bohatší lidské rozměry, a tím i možnost charakterového vývoje. Podobně i Klicperův smysl pro vytváření a rozvíjení jednoduchých, ale přitom dramaticky výrazných situací se ústrojněji uplatňoval v komediích než ve hrách vážných, kde by situace potřebovaly složitější psychologickou motivaci. Z jeho her také zůstala na jevišti jen díla veseloherní, zvláště aktovky.

Jednoaktovou veselohru *Rohovin čtverrohý* (1825), která má jen mužské role, napsal prý v r. 1817 Klicpera přes noc pro kroužek chlumeckých studentů, když s nimi místní děvčata odmítla hrát divadlo. Je to jednoduchý vtipný příběh o tom, jak se mladí svobodomyšlní umělci důmyslně pomstí nadutému a omezenému měšťanostovi. Nadržování mladým, pokrokovým a inteligentním silám a výsměch šosáckému maloměšťáctví jsou příznačné i pro další jeho oblíbené aktovky *Ptáčník* (prem. 1835) a *Každý něco pro vlast!* (1829). V této konverzační veselohře dává obsazování starostenského úřadu příležitost k zesměšnění několika kandidátů, prospěchářských „vlastenců“, kteří se honosí svými zásluhami o obecní blaho a hledají prostřednictvím vychytralé paní správcevé přízeň vrchnosti. Morální a společenské hodnoty, kterým Klicperovy hry straní, i charakterové vlastnosti a životní úkazy, kterým se posmívají a které karikují, mají i při umístění do autorovy současnosti obecnou povahu; to umožnilo pozdějším divadelním umělcům (E. F. Burianovi, J. Frejkovi, J. Honzlovi), aby uvedli Klicperovy veselohry po malých dramaturgických úpravách na moderní jeviště znovu jako aktuální satiru. Jeviště účinná zůstala také Klicperova spontánní komediálnost, jak dosvědčuje např. *Veselohra na mostě* (1828). Tato hříčka založená na komické situaci, v níž se octne několik lidí na mostě mezi pozicemi dvou nepřátelských armád, stala se ještě po více než stu letech libretem komické opery Bohuslava Martinů (prem. 1935).

Z rozsáhlejších komedií se těmto aktovkám blíží nejúspěšnější Klicperova hra, tříaktový *Divotvorný klobouk* (1820). Jeho dějovým základem je anekdota o napálení bohatého kupce Koliáše dvěma mladými studenty, Strnadem a Křepelkou, kteří dohodnuti se sklepníkem prodají hloupému lakomci „zázračný klobouk“, jehož majitel může v hospodě sníst a vypít, co hrdlo ráčí, a nemusí prý za to nic platit. Rozmarnou parodií na rytířské činohry je *Hadrián z Římsů* (1821), veselohra o nezdařených námluvách směšného Hadriána, kterému chybí vše, co by měl mladý rytíř mít: krása, odvaha, šikovnost, inteligence. Komičnost je zvýšena tím, že ve hře vystupují Hadriánové dva: jeden přestrojený, který je považován za pravého, a Hadrián skutečný, který je držen za podvodníka a uvězněn. Toto přestrojování postav – kterému Klicpera říkal „kuklení“ – patří k jeho nejoblíbenějším prostředkům situační komiky.

Osobitou skupinu mezi Klicperovými hrami vážnými tvoří zdramatizované pověsti situované do „rytířské“, blíže neurčené minulosti. Sem patří jeho nejstarší hra *Blaník* (psaná v r. 1813), pohádková *Česká Meluzína* (prem. 1847) a kdysi velmi oblíbený romantický *Valdek* (1825). Nejnáročnější tvůrčí záměry vkládal Klicpera do svých her z českých dějin, zvláště pak do veršovaného dramatu *Soběslav, selský kníže* (1826), příznačně preromantického pokusu o velkou básnickou tragédii shakespearovského typu. Autorovi současníci i někteří pozdější kritikové a historici tuto hru vysoko hodnotili zvláště pro její vznešenou básnickou řeč, avšak jako jevištní dílo *Soběslav* nikdy neuspěl. Jednou z hlavních příčin byl právě jeho vyumělkovaně květnatý a nadnesený preromantický jazyk. Na tomto dramatu a také na ostatních vážných činohrách Klicperových lze ve srovnání s jeho veselohrami zřetelně pozorovat jakousi umělou konstruovanost, která snad pramenila také z autorovy menší divadelní zkušenosti. Nedostatek jevištní praxe se projevuje často tím, že vážné hry málo respektují podmínky, které na dramatický text klade jeviště.

Do dějin české poezie se Klicpera zapsal jako tvůrce deklamovánek, zábavných básní určených k přednášení na společenských večírcích národně se uvědomujícího měšťanstva (*Mlynářova opička*). Dlouho byla populární také Klicperova zveršovaná pravidla karetní hry bulka *Šestadvacet aneb Trapulky do bulky* (č. 1821). Ve svých historických povídkách se Klicpera jako první snažil následovat vzoru W. Scotta. Nejzdařilejší z těchto prací byla jeho prozaická prvotina *Točník* (1828), předznamenávající nejen svými postavami, seskupeními kolem krále Václava IV., ale i svou romantickou atmosférou historické prózy Máchovy. Dobová kritika oceňovala i povídky *Vítek Vítkovič* (1830) a *Věnceslava* (č. 1834).